

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу здобувача ступеня доктора філософії РАШІД
Х.Р. МАНАСРАХ «Хірургічне лікування артеріальної недостатності
нижніх кінцівок при цукровому діабеті 2 типу» на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю
222 «Медицина»**

1. Актуальність: облітеруючі захворювання артерій нижніх кінцівок в теперішній час є серйозною проблемою медицини і, згідно літературних даних, становлять 20-30% від усіх захворювань серцево-судинної системи. Найбільш тяжкий прояв стенозуючого ураження судини нижніх кінцівок є КІ, при якій частота ампутацій, як в Україні, так і за її межами досягає 59%. Загроза втрати кінцівки складає 500 – 1000 випадків на 1 млн населення на рік.

За даними літератури критична ішемія спостерігається приблизно ще у 5 разів частіше при наявності ЦД2. Оклюзивний рівень атеросклеротичних змін в магістральних артеріях у хворих з ЦД2 зумовлює необхідність ампутації в 50-75% випадків. Тому тема даного дисертаційного дослідження є дуже актуальною.

2. Зв'язок теми дисертації з державними та галузевими програмами, науково-дослідними планами та роботами установи.

Представлена дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри високоспеціалізованої хірургії та трансплантаційної медицини НУОЗ України імені П.Л. Шупика «Хірургічне лікування артеріальної недостатності нижніх кінцівок при цукровому діабеті II типу», № державної реєстрації 0119U101507 і здійснювалася у відповідності до плану роботи установи та кафедри, одним із виконавців якої є автор.

3. Наукова новизна дослідження та отриманих результатів.

Викладена аргументовано, коротко та чітко, відображені наукові положення, які виносяться на захист. Встановлені анатомо-морфологічні особливості

ураження судин у хворих артеріальною недостатністю нижніх кінцівок на тлі цукрового діабету та визначена їх роль в виборі тактики хірургічного та консервативного методу лікування.

Встановлені зміни в системі мікроциркуляції, дана кількісна характеристика ступеня зниження кровопостачання кінцівок в залежності від стадії захворювання, локалізації та протяжності оклюзійно-стенотичного процесу.

Запропонований диференційований вибір методу відновних хірургічних операцій на артеріях нижніх кінцівок, проведено їх удосконалення і аналіз результатів, доведена ефективність і показано переваги з групою порівняння хірургічного лікування артеріальної недостатності нижніх кінцівок на тлі цукрового діабету

4. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Результати дослідження суттєво доповняють наукові дані, щодо загального стану проблеми, стосовно діагностики, профілактики хірургічного та консервативного лікування хворих з артеріальною недостатністю нижніх кінцівок при ЦД II типу. Практичне значення полягає в тому, що застосування удосконалених автором мультидисциплінарного підходу, хірургічних та консервативних технологій при лікуванні даної категорії хворих, дасть можливість значно покращити результати лікування цієї категорії хворих.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вірогідність наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі РАШІД Х.Р. МАНАСРАХ зумовлені достатнім обсягом досліджуваного матеріалу, використанням комплексу підібраних сучасних, високоінформативних методів дослідження.

Дослідження проведено на достатній для отримання достовірних результатів кількості матеріалу 147 хворих, які за методом лікування були розділені на відповідні групи.

Ілюстративне підтвердження текстового матеріалу є цілком достатнім.

Таблиці та рисунки відображають обсяг проведених досліджень і є високоінформативними.

Основні наукові положення, результати і висновки дисертації достатньо висвітлені в 7 наукових працях, опубліковані в вітчизняних і закордонних фахових виданнях, відповідають вимогам до рівня наукової кваліфікації здобувача і в повній мірі відображають всі розділи рецензованої роботи.

Дисертація обсягом 200 сторінок комп'ютерного тексту, складається з анотації, вступу, 7 розділів, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій та списку використаних джерел літератури, який містить 163 посилання, з них 24 кирилицею і 139 латиною. Дисертація ілюстрована 44 рисунками та 31 таблицею.

6. Зауваження до змісту та оформлення дисертації:

В *Анотації* представлена стисла інформація про результати проведеного дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення.

У *Вступі* аргументовано обґрунтована актуальність дослідження, сформульовано мету, визначено предмет та об'єкт дослідження та окреслені конкретні завдання для досягнення поставленої мети.

Розділ 1 «*Огляд літератури*» присвячений аналізу літературних джерел, які містять дані, щодо, як консервативних, так і хірургічних методів лікування облітеруючого атеросклерозу нижніх кінцівок. В кінці розділу обґрунтовується доцільність проведення дисертаційного дослідження за рахунок узагальнення проаналізованих отриманих даних щодо нез'ясованих питань по існуючим підходам та методам хірургічного лікування даної патології. В матеріалі представлена достатня кількість джерел, але, як на мій погляд бажано було б більше їх аналітики.

В «*Розділі 2. «Матеріал і методи»*» подано характеристику матеріалу дослідження, який включає 177 хворих розподілених на відповідні групи, залежно від застосування методу лікування, дана детальна характеристика цих

хворих, також представлені точні і високотехнологічні методи, які автор використовує в своєму дослідженні такі, як рентгенконтрастна ангіографія, УЗ діагностика та інші сучасніші методи. В описі клінічних випадків представлені якісні інформативні фотоматеріали.

В *«Розділі III, Диференційний підхід до хірургічного лікування хворих з артеріальною недостатністю нижніх кінцівок при ЦД II типу»* матеріал викладений змістовно і аргументовано; визначено диференційний підхід до хірургічного лікування хворих з артеріальною недостатністю нижніх кінцівок при ЦД II типу. Проведено анатомо-фізіологічне обґрунтування реваскуляризації нижньої кінцівки при цукровому діабеті II типу, визначені покази до реваскуляризації при порушеннях кровопостачання нижніх кінцівок при цукровому діабеті II типу. Результати досліджень наглядно відображені в таблицях і діаграмах.

В *«Розділі 4. Хірургічні втручання при атеросклеротичному ураженні магістральних артерій нижніх кінцівок на тлі цукрового діабету II типу»* підрозділ 4.1 - відкриті хірургічні втручання, виконаний дуже фахово, ілюстрований інформативними фото фрагментів операцій, ангіограмами, УЗ сканограмами, схемами, клінічними прикладами.

Теж саме можна сказати і стосовно інших підрозділів 4.2 - рентгеноендоваскулярні втручання, 4.3 - методики непрямой реваскуляризації при цукровому діабеті II типу.

В *«Розділі 5. Медикаментозний супровід в комплексному лікуванні атеросклеротичного ураження магістральних артерій нижніх кінцівок при цукровому діабеті II типу»* автор визначає основні принципи медикаментозної терапії, виходячи з того, що хворі з атеросклерозом магістральних артерій нижніх кінцівок в поєднанні з цукровим діабетом II типу зазвичай мають гірший прогноз щодо аналогічних хворих, але без діабету. Автор деталізує невід'ємні складові комплексного лікування гіполіпідемічну, антитромбоцитарну, антикоагулянтну терапії.

В «Розділі 6. Психоемоційний стан та якість життя» автор проводить оцінку психоемоційного стану та якості життя пролікованих хворих обох груп. Для цього використовує опитувальника SF-36 (Додаток А). Згідно отриманих результатів розрахунку підтверджується наявність прямого зв'язку між досліджуваними групами та рівня загального здоров'я, фізичного компоненту здоров'я та психічного компоненту. Що, в підсумку свідчить про ефективність запропонованих автором методів лікування цієї категорії хворих.

В «Розділі VII. Аналіз і узагальнення результатів власних досліджень» автором змістовно викладено детальний аналіз усіх отриманих даних щодо переваг кожного з методів хірургічного лікування хворих з артеріальною недостатністю нижніх кінцівок при ЦД II типу, надано рекомендації, що обґрунтовані одержаними даними в проведених дослідженнях.

Дисертаційна робота Рашіда Х.Р. Манасраха за своїм змістом, об'ємом, структурою, співвідношенням окремих елементів і оформленням відповідає основним нормативним вимогам, які ставляться до рукописів дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Висновки дисертаційної роботи є науково обґрунтованими, сформульовані автором дисертації на підставі результатів власних досліджень, повною мірою базуються на достатньому фактичному матеріалі та досягнення мети – розв'язання актуального науково-практичного завдання, але все ж таки було б бажано, щоб наведені висновки були більш ємними і лаконічними.

При опрацюванні дисертації та проведенні її аналізу було виявлено, що здобувачем було усунуто практично всі ті зауваження, котрі були зроблені при апробації дисертаційного матеріалу. В дисертації по тексту наявні існують орфографічні та деякі стилістичні помилки (просто для прикладу - на протязі всього тексту автор пише цифру ЦД 2-го типу, або ЦД II типу). В цілому робота викликає позитивне враження. Але, наведені зауваження не впливають на наукову та практичну цінність роботи. Однак, перед тим як оголосити

висновок, при рецензуванні дисертаційної роботи у мене виникло кілька запитань, котрі я хотів би задати здобувачу .

1. Чи призначали Ви в післяопераційному періоді хворим якусь етіотропну терапію для лікування системного атеросклерозу? Якщо так, то в чому полягали особливості цієї терапії, враховуючи, що атеросклероз протікає на тлі ЦД II типу?
2. Яким чином Ви моніторите стан прохідності після проведення реконструктивних операцій, чи проводите його взагалі і в які терміни в середньому вона починає погіршуватися ?.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Рашід Х.Р. Манасрах на тему «Хірургічне лікування артеріальної недостатності нижніх кінцівок при цукровому діабеті II типу» за актуальністю проблеми, методологією дослідження, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням отриманих результатів повністю відповідає пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановами Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затверджених Наказом МОН України від 19.08.2015 р. № 40, які пред'являються до наукового ступеня доктора філософії і може бути представлена до офіційного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент.

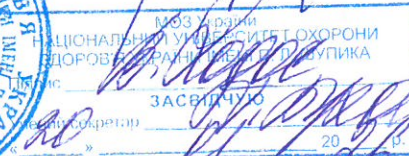
Професор кафедри невідкладної,

планової та відновної хірургії

Національного Університету Охорони

Здоров'я України імені Н.І.Ішчука,

доктор медичних наук

В.А.Ходос

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]